

บทที่ 5

สรุป และข้อเสนอแนะ

สรุป

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์ 2 ประการ คือ เพื่อศึกษาลักษณะของความขัดแย้งในสังคมไทยที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ในช่วง พ.ศ.2544 – 2555 และศึกษาสาเหตุและปัจจัยที่ทำให้เกิดความขัดแย้ง เพื่อใช้เป็นแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นของสังคมไทย โดยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ที่ศึกษาเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ข้อมูลความเจริญทางเศรษฐกิจและการศึกษาของประชาชน การจัดตั้งมวลชนกลุ่มต่างๆ การชุมนุมเคลื่อนไหวและการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นของรัฐ โดยใช้ข้อมูลจากเอกสารของทางราชการ วารสาร สิ่งพิมพ์ เว็บไซต์ต่างๆ เพื่อนำมาอธิบายตามกรอบความคิดของการวิจัย

กรอบความคิดของการวิจัยได้นำทฤษฎีในสาขาวิชารัฐศาสตร์มาใช้อธิบายปรากฏการณ์ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสังคมไทย ซึ่งมีการพัฒนาตามลำดับขั้นความขัดแย้ง เริ่มจากขั้นความแตกต่าง ซึ่งมีสาเหตุมาจากปัจจัยการศึกษาและเศรษฐกิจ รวมทั้งการกีดกันทางสังคม ทำให้ประชาชนไทยมีความแตกต่างเกิดขึ้นโดยแบ่งออกเป็นสองกลุ่มตามข้อมูลสถิติคือ กลุ่มที่มีการศึกษาและฐานะดีได้แก่ ประชาชนในกรุงเทพมหานคร ภาคกลาง และภาคใต้ กับกลุ่มที่มีการศึกษาและฐานะต่ำกว่าได้แก่ประชาชนในภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กลุ่มแรกจะมองเห็นผลประโยชน์ทางการเมืองไกลกว่ากลุ่มหลังซึ่งมองเฉพาะผลประโยชน์ความต้องการของมนุษย์เฉพาะหน้าทำให้ตกเป็นเครื่องมือทางการเมืองของชนชั้นนำได้ง่าย ลำดับขั้นความขัดแย้งต่อมาคือความเห็นตรงข้าม เกิดขึ้นจากการมีชนชั้นนำทางสังคมของไทยมาชักนำให้ประชาชนทั้งสองกลุ่มพัฒนาความขัดแย้งขึ้นมาเป็นระดับการแบ่งฝ่ายในชื่อของกลุ่มเสื้อเหลืองและกลุ่มเสื้อแดง ทำให้มีการพัฒนาความขัดแย้งจนถึงระดับความรุนแรง ส่งผลให้มีผู้เสียชีวิตเป็นจำนวนมากระหว่างปี พ.ศ.2551-2553 หลังจากนั้นเป็นต้นมาความขัดแย้งได้ลดระดับลงเป็นระดับการแบ่งฝ่ายในปัจจุบัน

ขอบเขตของการวิจัยมุ่งไปที่การอธิบายความขัดแย้งที่เกิดขึ้นตั้งแต่รัฐบาล พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร เป็นต้นมา จนถึงปัจจุบัน โดยแบ่งเป็นการศึกษาความขัดแย้งก่อนถึงขั้นความรุนแรง

(พ.ศ.2544 - พฤษภาคม 2551) ความขัดแย้งในชั้นความรุนแรง (พฤษภาคม 2551-พฤษภาคม 2553) และแนวโน้มความขัดแย้งหลังจาก พฤษภาคม 2553 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน

สรุปผลการศึกษาได้ ดังนี้

1. ความแตกต่างทางสังคม

สถานะทางสังคมในปัจจุบัน สะท้อนให้เห็นปัญหาสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อพัฒนา ประชาธิปไตยของประเทศ ได้แก่ แรงงานที่มีการศึกษาค่ำ คุณภาพการศึกษาที่ยังต่ำและมีความ แตกต่างกันมากในระหว่างภูมิภาค ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษามีความแตกต่างกันมากในระหว่าง ภูมิภาค สะท้อนถึงการกระจุกของทรัพยากรทางการศึกษาในเฉพาะเมืองใหญ่ ผลประโยชน์จากการ พัฒนายังกระจุกตัวในกลุ่มคนจำนวนน้อย ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงบริการทางสังคม และระบบยุติธรรม การเลื่อนไหลทางวัฒนธรรมและข้อมูลข่าวสาร โดยขาดการกลั่นกรองที่ เหมาะสมส่งผลกระทบต่อทัศนคติและรูปแบบการดำเนินชีวิต ทำให้บ่มเพาะคุณธรรม จริยธรรมแก่ คนไทยโดยเฉพาะเด็กและเยาวชนได้ไม่เท่าที่ควร สังคมไทยให้ความสำคัญกับระบบคุณค่า ความ เป็นไทย และค่านิยมการรักษาวัฒนธรรมไทยที่ดีงามลดลง

ด้านความยากจน มีการกระจายรายได้ไม่เป็นธรรมหรือมีความเหลื่อมล้ำทางรายได้ ระหว่างคนจนและคนรวย ประชาชนในภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีรายได้ต่ำกว่าภาค อื่นๆ และมีสัดส่วนคนจนมากกว่าภาคอื่นๆ กรุงเทพฯ และภาคกลาง มีการกระจายรายได้เท่าเทียม กันมากกว่าภาคอื่นๆ ด้านการศึกษา พบว่า จำนวนปีการศึกษาและระดับการศึกษาเฉลี่ยของ ประชากรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคเหนือ ต่ำกว่า กรุงเทพฯ ภาคกลาง และภาคใต้

ฐานมวลชนของกลุ่มแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ (นปช.) ซึ่ง ส่วนใหญ่มาจากประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือ นั้น เป็นฐานมวลชนที่มีความ ยากจนกว่า และมีการศึกษาค่ำกว่าส่วนอื่นๆ ของประเทศ ในขณะที่ฐานมวลชนของกลุ่มพันธมิตร ประชาชนเพื่อประชาธิปไตย ซึ่งส่วนใหญ่มาจากภาคใต้ ภาคกลางและกรุงเทพมหานคร เป็นฐาน มวลชนที่มีฐานะดีกว่า และมีการศึกษาสูงกว่า

ความเหลื่อมล้ำหรือความแตกต่างทางชนชั้นและความไม่เป็นธรรมในสังคม ไม่ใช่ สาเหตุในการออกมาเคลื่อนไหวของทั้งสองกลุ่ม กรณี 2 มาตรฐาน และวาทกรรม “อำมาตย์ – โพร” ไม่ใช่เหตุผลที่แท้จริงที่ทำให้ออกมาเคลื่อนไหว วาทกรรมเหล่านี้เป็นเรื่องหรือประเด็นที่ใช้ในการ ปลุกกระดม ปลุกฝังความคิดความเชื่อให้คล้อยตามแก่นนำว่าการกีดกันทางสังคมต่อพวกเขา (มวลชน) มีอยู่จริง ทั้ง 2 กลุ่มได้นำหลักการสงครามการเมืองมาใช้ในการเคลื่อนไหว ได้แก่ การ ต่อสู้ด้านอุดมการณ์ ความคิดความเชื่อ การต่อสู้ด้านการจัดตั้งโดยการจัดตั้งองค์กรที่มีระเบียบวินัย การต่อสู้ด้านมวลชน เพื่อดึงมวลชนมาสนับสนุนโดยสมัครใจหรือไม่ก็ตาม การต่อสู้ด้านกลไก

โดยการเลือกใช้วิธีการในการเอาชนะฝ่ายตรงข้าม การข่าว คือการดำเนินการทุกวิถีทางเพื่อให้ได้ข่าวสารจากฝ่ายตรงข้ามให้มากที่สุด และการปฏิบัติการจิตวิทยาเพื่อให้เกิดอิทธิพลทางความคิด ส่วนเหตุผลหรือเป้าหมายที่เป็นไปได้มากที่สุดของการเคลื่อนไหวของกลุ่มคนเสื้อแดงก็เพื่อให้กลุ่มการเมืองที่คนเสื้อแดงสนับสนุนได้อำนาจปกครองประเทศ ทั้งนี้เนื่องจากโครงการประชานิยมทำให้คนเสื้อแดงมีโอกาสได้รับส่วนแบ่งจากรัฐมากกว่าที่เคยได้รับหรือถูกกีดกัน ส่งผลให้พวกเขา มีความศรัทธาต่อ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ส่วนเหตุผลการเคลื่อนไหวของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยนั้นเป็นไปได้เพื่อให้ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีอำนาจปกครองประเทศ และเพื่อไม่ให้มีการดำเนินการใดๆ ทางการเมืองและการปกครองที่ทำให้ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ได้รับประโยชน์

2. การแบ่งฝ่ายชนชั้นนำ

กลุ่มชนชั้นนำของประเทศสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มทุนขุนนางหรือกลุ่มทุนเก่า ซึ่งสะสมทุนจากการได้รับการคุ้มครองจากรัฐและการเป็นอภิสิทธิ์ชนทางเศรษฐกิจ สร้างความมั่งคั่งร่ำรวยมาเป็นเวลานาน และกลุ่มทุนผูกขาดหรือกลุ่มทุนใหม่ซึ่งเติบโตอย่างรวดเร็ว จนกลายเป็นกลุ่มทุนผูกขาดทางเศรษฐกิจ ความขัดแย้งของกลุ่มทุนทั้ง 2 กลุ่มนั้น เกิดขึ้นเนื่องมาจากการเติบโตของพรรคไทยรักไทยและการเข้ามามีอำนาจรัฐของกลุ่มทุนผูกขาดขนาดใหญ่ของเมืองไทย การเติบโตทางการเมืองของกลุ่มทุนผูกขาดเหล่านี้เอื้อประโยชน์ให้กับพวกพ้อง จนสามารถสะสมทุนอย่างก้าวกระโดด ขยายอาณาจักรธุรกิจออกไปในทุกด้าน และได้เบียดขับเอา กลุ่มทุนเก่าแก่อันได้แก่ กลุ่มทุนขุนนางรุ่นเก่า และอำนาจทางเศรษฐกิจ - การเมืองจารีตนิยมออกไปจากอำนาจรัฐ กลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย เป็นแนวร่วมหรือตัวแทนของกลุ่มทุนขุนนางหรือกลุ่มทุนเก่า มีมวลชนส่วนใหญ่เป็นชนชั้นกลางในภาคพาณิชยกรรมและอุตสาหกรรม มีแนวความคิดอนุรักษนิยม กลุ่มแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ เป็นแนวร่วมหรือตัวแทนของกลุ่มทุนผูกขาดหรือกลุ่มทุนใหม่ มีมวลชนเป็นกลุ่มรากหญ้าและชนชั้นกลางในภาคเกษตรกรรมที่ได้รับประโยชน์จากโครงการหรือนโยบายของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีแนวความคิดก้าวหน้า ต้องการเปลี่ยนแปลงจากที่เป็นอยู่

3. ความขัดแย้งก่อนถึงขั้นความรุนแรง

3.1 การชุมนุมของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย ห้วง พ.ศ.2548 - รัฐประหาร 19 กันยายน 2549

กลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยได้ก่อตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2549 มีการชุมนุมครั้งแรกภายใต้ชื่อกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยใน

วันที่ 11 กุมภาพันธ์ 2549 โดยจัดการชุมนุมที่ลานพระบรมรูปทรงม้า กลุ่มพันธมิตรฯ มีการนำที่ชัดเจนโดยจัดตั้งแกนนำ 5 คน ตั้งแต่ในช่วงการเริ่มต้นของการชุมนุม แกนนำแต่ละคนมีฐานมวลชนที่สนับสนุนตนเองตั้งแต่ก่อนการเคลื่อนไหว โดยเฉพาะฐานมวลชนที่มาจากภาคประชาชนและสหภาพรัฐวิสาหกิจต่างๆ ทำให้มีอำนาจในการต่อรองสูง การชุมนุมมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน คือ ขับไล่ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี โดยมีประเด็นที่นำมาเป็นเหตุผลเพื่อการขับไล่คือ ความไม่ชอบธรรมในการดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เช่น การทุจริตเชิงนโยบาย การจับจ้างสถาบันโดยเฉพาะในประเด็นผู้มีบารมีนอกรัฐธรรมนูญ การหลบเลี่ยงภาษีและการขายสมบัติของชาติโดยการขายหุ้นในเครือชินคอร์ปให้แก่กองทุนเทมาเส็กของสิงคโปร์ รวมมูลค่า 73,271 ล้านบาทโดยไม่เสียภาษี ความพยายามในการเข้าควบคุมอำนาจสูงสุดของการบริหารประเทศและองค์กรอิสระ การควบคุมและจำกัดเสรีภาพของสื่อมวลชนและการเอื้อประโยชน์ต่อพวกพ้องทั้งในวงราชการและผลประโยชน์ทางธุรกิจ ทั้งนี้กลุ่มพันธมิตรฯ ได้ใช้สื่อทุกประเภทในการระดมมวลชน ได้แก่ การถ่ายทอดสดผ่านทางสถานี ASTV อินเทอร์เน็ต และวิทยุ การใช้สิ่งพิมพ์ในเครือข่ายหนังสือพิมพ์ผู้จัดการ นอกจากนี้ บุคลิกลักษณะและเทคนิคการปราศรัยของนายสนธิ ลิ้มทองกุล และแกนนำ ทำให้เป็นที่น่าสนใจและสามารถระดมมวลชนได้มาก กลุ่มพันธมิตรฯ ใช้หลากหลายยุทธวิธีในการชุมนุม ตั้งแต่ การชุมนุมค้างคืนยึดถือ การให้มวลชนมีส่วนร่วม การเคลื่อนขบวนชุมนุม ยุทธการดาวกระจาย อารยะขัดขืน การเคลื่อนไหวกดดันนอกการชุมนุม ยุทธวิธีการเคลื่อนไหวกดดันนอกการชุมนุม เป็นวิธีการที่ก่อให้เกิดเหตุความรุนแรง หรือการปะทะกันมากที่สุด การปลุกระดมมวลชนและยุทธวิธีในการชุมนุม ส่งผลให้ระดับความขัดแย้งเปลี่ยนจากระดับความแตกต่าง เป็นระดับความตรงข้าม และระดับการแบ่งฝ่ายในที่สุด แม้ว่าจะมีการปะทะกันจนมีการบาดเจ็บ แต่ก็เป็นการเกิดเหตุแบบประปราย ไม่มีการวางแผนหรือดำเนินการอย่างเป็นขบวนการเพื่อให้มีการปะทะกันอย่างขนานใหญ่ สถานการณ์ความขัดแย้งตามลำดับขั้นของความรุนแรง จึงคงอยู่ในระดับที่ 3 คือ การแบ่งฝ่าย การประทุงขับไล่ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ลื่นสุดลง หลังจากการรัฐประหาร 19 กันยายน 2549 ทั้งนี้ในห้วงการชุมนุมของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย รัฐบาลยังไม่มีการใช้กฎหมายพิเศษใดๆ การรักษาความปลอดภัย หรือการควบคุมการชุมนุม ไม่มีการใช้กำลังทหารในการควบคุมการชุมนุม

3.2 การชุมนุมของกลุ่มแนวร่วมประชาธิปไตยขับไล่เผด็จการ ห้วงรัฐประหาร 19 กันยายน 2549 - พฤษภาคม 2551

กลุ่มพิทีวี ชุมนุมใหญ่ครั้งแรกที่สนามหลวงเมื่อ 2 มิถุนายน 2550 มีเป้าหมายของการชุมนุมเป็นการขับไล่ คมช. และในวันที่ 3 มิถุนายน 2550 ได้เปลี่ยนชื่อกลุ่มเป็น แนวร่วมประชาธิปไตยขับไล่เผด็จการ (นปก.) การชุมนุมของกลุ่ม นปก. ไม่สามารถระดมมวลชนเป็น

จำนวนมากได้เท่ากับกลุ่มพันธมิตรฯ ทั้งนี้เนื่องจากกลุ่ม นปค. เกิดจากการรวมกลุ่มของผู้ที่เคลื่อนไหวต่อต้านการรัฐประหารจำนวนหลายกลุ่ม ซึ่งล้วนแต่เป็นกลุ่มที่ไม่มีมวลชนเป็นของตนเองแต่ดั้งเดิม การชุมนุมในหลายครั้งมีการเรียกร้องให้ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร กลับมาเป็นนายกรัฐมนตรีอีกครั้ง และเชิดชูความดีของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ขาดเนื้อหา สาระ และประเด็นในการออกมาชุมนุมที่ชัดเจน เปลี่ยนประเด็นในการเคลื่อนไหวบ่อยครั้ง เช่น การต่อต้านการรัฐประหาร การขับไล่ คมช. การยึดคืนเขายายเที่ยง การขับไล่ประธานองคมนตรีและรัฐบาล และการไม่รับรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 เป็นต้น เหล่านี้ทำให้ประสบกับความยากลำบากในการระดมมวลชน

กลุ่ม นปค. ใช้ยุทธวิธีที่คล้ายกับการชุมนุมของกลุ่มพันธมิตร ได้แก่ การขู่ การมีส่วนร่วมของผู้ร่วมชุมนุม การชุมนุมยึดเชื้อ ยุทธการดาวกระจาย และอารยะขัดขืน (Civil Disobedience) กลุ่ม นปค. จัดเดินขบวนในกรุงเทพฯ 4 ครั้ง โดยในครั้งที่สี่ ในวันที่ 22 กรกฎาคม 2550 ไปยังบ้านสี่เสา เพื่อเรียกร้องให้ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ประธานองคมนตรีและรัฐบุรุษ ลาออก ส่งผลให้มีการปะทะกันระหว่างเจ้าหน้าที่ตำรวจ และผู้ร่วมชุมนุม ทำให้ มีผู้บาดเจ็บ 106 คน เป็นพลเรือน 28 คน เจ้าหน้าที่ตำรวจ 77 คน ทหาร 1 คน แกนนำ 9 คน ถูกจับกุมในวันที่ 26 กรกฎาคม 2550 และจากการที่แกนนำถูกจับกุม กลุ่ม นปค. จึงได้จัดตั้งแกนนำ นปค. รุ่นที่ 2 ขึ้นมาปฏิบัติหน้าที่แทน นำโดยนายสมบัติ บุญงามอนงค์ และเปลี่ยนบทบาทของกลุ่มมาเป็นการณรงค์ไม่รับร่างรัฐธรรมนูญ และกลุ่มได้ประกาศยุติการชุมนุมในวันที่ 19 สิงหาคม 2550 หลังจากทราบผลการลงประชามติรับร่างรัฐธรรมนูญ การชุมนุมของกลุ่ม นปค. ในห้วงนี้ อยู่ในระหว่างการประกาศกฏอัยการศึก และการห้ามการชุมนุมเกิน 5 คน ในระยะแรก ไม่ปรากฏเหตุการณ์ที่ส่งผลให้เจ้าหน้าที่ต้องบังคับใช้อำนาจกฏอัยการศึก มากนัก ต่อมาในเดือนมกราคม 2550 หลังจากการประกาศยกเลิกกฏอัยการศึกในบางพื้นที่ รวมถึงกรุงเทพมหานครและปริมณฑล รัฐบาลได้เปลี่ยนเป็นการใช้แผนพิทักษ์ 1 ซึ่งเป็นแผนการปฏิบัติที่มีการผสมผสานการปฏิบัติงานร่วมกันทั้ง 3 เหล่าทัพ และสำนักงานตำรวจแห่งชาติ หรืออีกนัยหนึ่งคือการแบ่งความรับผิดชอบให้กับฝ่ายตำรวจมากขึ้น ความขัดแย้งคงอยู่ในระดับที่ 3 การแบ่งฝ่าย

4. ความขัดแย้งในชั้นความรุนแรง

4.1 การชุมนุมของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย พ.ศ.2551

กลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยจัดการชุมนุมใหญ่ตั้งแต่วันที่ 25 พฤษภาคม 2551 มีวัตถุประสงค์เพื่อต่อต้านการแก้ไขรัฐธรรมนูญ ซึ่งทางกลุ่มพันธมิตรฯ เห็นว่าการแก้ไขรัฐธรรมนูญ เป็นการหลบเลี่ยงการกระทำความผิดต่อกฎหมายเลือกตั้งที่จะนำไปสู่การยุบพรรคและต้องการยุบคณะกรรมการตรวจสอบการกระทำที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่รัฐ เพื่อตัด

ตอนคดีความที่กำลังดำเนินต่อ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ครอบครัวและพวกพ้อง ต่อมากลุ่มพันธมิตรฯ ได้ยกระดับการชุมนุมเป็นการขับไล่รัฐบาลนายสมัคร สุนทรเวช

ยุทธวิธีที่กลุ่มพันธมิตรฯ ใช้ในการเคลื่อนไหวในครั้งนี้ส่วนใหญ่เป็นยุทธวิธีเดิมๆ ที่ใช้มาแล้วในการชุมนุมครั้งก่อน ได้แก่ การชุมนุมยึดเยื้องค้ำกัน การเคลื่อนขบวน การชุมนุม การให้มวลชนมีส่วนร่วม ยุทธการดาวกระจาย อารยะขัดขืน และการเคลื่อนไหวกดดันนอกการชุมนุม เป็นต้น แต่ครั้งนี้ เป็นการชุมนุมที่ยาวนานมากกว่าครั้งก่อน จึงทำให้กลุ่มต้องค้นหายุทธวิธีใหม่ๆ มาใช้เพื่อเป็นการข่มขู่ และกดดันรัฐบาลให้มากขึ้น ทำให้เกิดความรุนแรง ซึ่งเป็นการเปลี่ยนระดับความขัดแย้งจากลำดับที่ 3 เป็นลำดับที่ 4 ความรุนแรง ตามกรอบแนวคิดในการวิจัย ยุทธวิธีเหล่านี้ ได้แก่ การปิดล้อมการชุมนุมของรัฐสภา (7 ตุลาคม 2551) การยึดทำเนียบรัฐบาลและใช้เป็นสถานที่ชุมนุม (26 สิงหาคม 2551) การบุกเข้ายึดสถานีโทรทัศน์ NBT (26 สิงหาคม 2551) เพื่อให้ยุติการออกอากาศ การบุกยึดสนามบินดอนเมือง (24 พฤศจิกายน 2551) และสนามบินสุวรรณภูมิ (25 พฤศจิกายน 2551) ซึ่งส่งผลกระทบไม่เพียงแต่รัฐบาลแต่ต่อประเทศไทยในสายตานานาชาติ และทำให้เกิดเป็นคดีอาญาในข้อหาการก่อการร้าย นอกจากความรุนแรงที่เกิดขึ้นโดยการกระทำของกลุ่มผู้ชุมนุมแล้ว ฝ่ายต่อต้านการชุมนุมก็ได้เข้ามาก่อวินาศกรรม ทำให้เกิดการปะทะกันด้วยกำลังของผู้สนับสนุนของทั้ง 2 กลุ่ม ตั้งแต่การตะโกนคำทอ ขว้างปาด้วยขวดน้ำ ก้อนหิน จนถึงขั้นการใช้อาวุธปืน และรุนแรงมากขึ้นด้วยการใช้เครื่องยิงลูกกระเบิดแบบเอ็ม 79 ยิงใส่ทำเนียบรัฐบาลที่เป็นสถานที่ชุมนุม ทำให้เกิดความเสียหายต่อชีวิต โดยเฉพาะการปะทะกับกลุ่ม นปช. ในคืนวันที่ 19 มิถุนายน 2551 ส่งผลให้มีผู้ชุมนุมจากกลุ่ม นปช. เสียชีวิต 1 คน ทำให้รัฐบาลประกาศใช้พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉินในวันรุ่งขึ้น และการสลายปิดล้อมการประชุมของรัฐสภาเมื่อ 7 ตุลาคม 2551 ที่ทำให้มีผู้เสียชีวิต 2 ราย บาดเจ็บทั้งสิ้น 381 ราย เหตุการณ์เหล่านี้ถือเป็นระดับ 4 คือเข้าสู่ขั้นความรุนแรง หลังจากตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ได้อ่านคำวินิจฉัยคดียุบพรรคพลังประชาชน อันเนื่องมาจากกรณีทุจริตการเลือกตั้งของนายชงยุทธ ดิยะไพรัช เมื่อวันที่ 2 ธันวาคม 2551 พันมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยจึงได้ยุติการชุมนุมซึ่งใช้เวลา 193 วัน

การแก้ไขปัญหาการชุมนุมในครั้งนี้ รัฐบาลใช้กำลังตำรวจปราบจลาจลควบคุมความสงบเรียบร้อยของการชุมนุมตามกฎหมายปกติ เจ้าหน้าที่ได้รับคำสั่งไม่ให้ใช้ความรุนแรงกับกลุ่มผู้ชุมนุม แม้ในที่สุดมีการประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินในพื้นที่กรุงเทพมหานคร โดย มอบอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายพิเศษให้แก่กองทัพ แต่ก็ไม่ได้มีการใช้กำลังสลายการชุมนุมแต่อย่างใด จึงถือได้ว่า รัฐไม่สามารถบังคับใช้กฎหมายได้อย่างเต็มที่

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ได้รายงานการตรวจสอบ กรณีการสลายการชุมนุมเมื่อวันที่ 7 ตุลาคม 2551 ได้สรุปว่า บุคคลที่จะต้องรับผิดชอบต่อการสลายการชุมนุม

ได้แก่ นายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ นายกรัฐมนตรี ในฐานะผู้สั่งให้มีการสลายการชุมนุม พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ รองนายกรัฐมนตรีที่ได้รับมอบให้รับผิดชอบในการสลายการชุมนุมและสั่งการให้มีการสลายการชุมนุม เข้าข่ายความผิดฐานเป็นผู้ใช้ให้บุคคลอื่นกระทำความผิดฐานทำร้ายร่างกายผู้อื่นจนเป็นเหตุให้ได้รับอันตรายแก่กายหรือจิตใจ เป็นเหตุให้ได้รับอันตรายสาหัส ฆ่าและพยายามฆ่าผู้อื่นโดยไตร่ตรองไว้ก่อน โดยเจ้าหน้าที่ตำรวจที่เกี่ยวข้อง ต้องรับผิดชอบในการละเมิดสิทธิมนุษยชน รวมทั้งการละเมิดกฎหมายที่อาจเข้าข่ายเป็นความผิด ฐานเป็นเจ้าพนักงานปฏิบัติและ/หรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบเพื่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้หนึ่งผู้ใด ร่วมกันทำร้ายร่างกายผู้อื่นจนเป็นเหตุให้ได้รับอันตรายแก่กาย หรือจิตใจ ทำร้ายร่างกายผู้อื่นจนเป็นเหตุให้ได้รับอันตรายสาหัส ฆ่าและพยายามฆ่าผู้อื่นโดยไตร่ตรองไว้ก่อน ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 157, 295, 297, 288, 289, 83 โดยเจ้าหน้าที่ตำรวจดังกล่าว ได้แก่ พล.ต.อ.พัชรวาท วงษ์สุวรรณ ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ พล.ต.ท.สุชาติ เหมือนแก้ว ผู้บัญชาการตำรวจนครบาล/ผู้บัญชาการเหตุการณ์ และนายตำรวจระดับปฏิบัติการอีกจำนวนหนึ่ง เป็นต้น

4.2 การชุมนุมของกลุ่มแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ พ.ศ. 2552

วันที่ 31 มกราคม 2552 กลุ่ม นปช. ได้เริ่มการชุมนุมขับไล่รัฐบาลเป็นครั้งแรกที่ท้องสนามหลวง กลุ่ม นปช. โดยดำเนินการตาม "แผนตากสิน" ที่หวังนำไปสู่สงครามแบ่งแยกประชาชน เพื่อให้มีการนิรโทษกรรมแก่ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร การชุมนุมของกลุ่ม นปช. ในห้วงนี้เป็นการชุมนุมที่ไม่ได้มีการเตรียมการมาก่อนมากนัก ทั้งนี้เนื่องจากกลุ่มได้ออกมาเคลื่อนไหวเกือบจะทันทีหลังจากนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ได้รับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ชื่อเรียกร้องในห้วงแรกๆ จึงยังมีความหลากหลาย ในช่วงเวลาท้ายๆ ของการชุมนุม จึงมีข้อเรียกร้องที่ชัดเจนมากขึ้น โดยต้องการให้ พล.อ.เปรม ติณสูลานนท์ ประธานองคมนตรี และนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ นายกรัฐมนตรี ลาออก กลุ่ม นปช. ใช้ตัว พ.ต.ท.ทักษิณฯ เป็นหลักในการดึงดูดผู้เข้าร่วมการชุมนุมด้วยการโฟนอิน หรือวิดีโอลิงค์เกือบทุกคืน การชุมนุมมีการใช้ยุทธวิธีที่คล้ายกับกลุ่มพันธมิตรมากกว่าที่กลุ่มเคยชุมนุมในปี 2550 มีการปักหลักชุมนุมยึดเขื่อนนอกทำเนียบรัฐบาล มีการดาวกระจายแต่ไม่มากนัก การขัดขวางการประชุมผู้นำอาเซียนและมิตรประเทศ (11 เมษายน 2552) มีการใช้วิธีการปิดการจราจรเพื่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ประชาชนในกรุงเทพฯ (9 และ 12 เมษายน 2552) และการใช้กำลังเข้าทำร้ายชีวิตและทรัพย์สินต่อขบวนรถและผู้ติดตามนายกรัฐมนตรีที่กระทรวงมหาดไทย (12 เมษายน 2552) การชุมนุมครั้งนี้ผู้ร่วมชุมนุมก่อเหตุรุนแรงในเวลาอันรวดเร็ว จึงพออนุมานได้ว่า กลุ่มเห็นตัวอย่างความรุนแรงที่เกิดขึ้นจากการชุมนุมของกลุ่มพันธมิตรฯ แล้วนำมาเป็นแบบอย่าง ปฏิบัติตามแผนตากสิน โดยต้องการให้เกิดการจลาจล

ปะทะกับเจ้าหน้าที่แล้วหวังที่จะขอให้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงลงมายุติความรุนแรง เช่นเดียวกับเมื่อครั้ง พล.อ.สุจินดา คราประยูร และ พล.ต.จำลอง ศรีเมือง ในครั้ง พฤษภาคม 2535

การที่กลุ่มคนเสื้อแดงทุบกระจกเข้าไปในโรงแรมรอยัลคัลฟิซ วันที่ 11 เมษายน 2552 ทำให้รัฐบาลได้ประกาศเลื่อนการประชุมอาเซียนออกไป การใช้กำลังเข้าทำร้ายชีวิตและทรัพย์สินต่อขบวนรถและผู้ติดตามนายกรัฐมนตรีที่กระทรวงมหาดไทย และการตอบโต้กำลังทหารที่ทำการสลายการชุมนุมในวันที่ 13 เมษายน 2552 ถือได้ว่าเป็นการยกระดับความรุนแรงจากระดับ 3 การแบ่งฝ่าย เป็นระดับ 4 ความรุนแรง แต่ยังไม่มีถึงขั้นสงครามกลางเมืองเนื่องจากกลุ่ม นปช. มีจำนวนไม่มากนัก และความรุนแรงได้ยุติลงในเวลาอันรวดเร็ว มีผู้บาดเจ็บจากเหตุการณ์นี้ 120 คน

4.3 การชุมนุมของกลุ่มแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ พ.ศ. 2553

กลุ่ม นปช. เริ่มเคลื่อนไหวหลังจากการยึดทรัพย์ 46,000 ล้านบาทของ พ.ต.ท. ทักษิณฯ (ศาลพิพากษาเมื่อ 26 กุมภาพันธ์ 2553) ประเด็นที่กลุ่ม นปช. นำมาใช้ในการระดมมวลชนในครั้งนี้คือการต่อสู้กับอำมาตย์ และไม่ยอมรับสองมาตรฐาน กล่าวหาว่า นายอภิสิทธิ์ฯ เป็นนายกรัฐมนตรีที่ไม่ได้มาจากการเลือกตั้ง และเรียกร้องความเป็นธรรมคืนให้ พ.ต.ท.ทักษิณฯ สำหรับวิธีการปลุกระดมมวลชนที่ใช้เป็นหลัก คือการปลุกระดมมวลชนต่างจังหวัดโดยเฉพาะในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือ และผ่านทางโรงเรียน นปช. การปลุกระดมมวลชนโดยใช้วิธีการบิดเบือนข่าวสาร ทั้งจากเอกสารหรือเหตุการณ์ที่เป็นเรื่องจริงแต่นำมาปรุงแต่งเพื่อการปลุกระดมมวลชน เช่น การกล่าวหาว่า นายฯ อภิสิทธิ์ฯ ไม่ได้อยู่ในรถที่คนเสื้อแดงรุมล้อมพยายามจะฆ่า การจัดทำคลิปเสียงที่นายฯ อภิสิทธิ์ฯ สั่งฆ่าประชาชน เป็นต้น นอกจากนี้การชุมนุมยังได้รับการประกาศว่ากลุ่มมีกำลังพร้อมต่อการปฏิวัติประชาชน โดยประกอบด้วย แก้ว 3 ประการ ได้แก่ พรรคหรือการนำ มวลชน และกองกำลังติดอาวุธ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นกลุ่มของ พล.ต.ชาติชาย ชุณหะวัณ

การชุมนุมของกลุ่ม นปช. ในครั้งนี้ มีการใช้ยุทธวิธีที่หลากหลายกว่าการชุมนุมเมื่อปี 2552 โดยเป็นการชุมนุมในเชิงรุกที่ช่วยเพื่อก่อให้เกิดความปั่นป่วน ความเดือดร้อนของชาวกรุงเทพฯ เพื่อกดดันรัฐบาล ตั้งแต่เริ่มต้นของการชุมนุม เมื่อยังไม่ประสบผล จึงใช้วิธีการเทเลคอนเฟอเรนซ์การดาวกระจายเพื่อปิดล้อมกดดันเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับข้อเรียกร้องของการชุมนุม มีการปักหลักชุมนุมยึดเยื้อ 2 แห่ง คือ บริเวณสะพานผ่านฟ้าลีลาศและสี่แยกราชประสงค์

กลุ่ม นปช. ได้ปฏิบัติการขัดขวางการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ในหลายๆ จุดทั่วประเทศ โดยวันที่ 20 เมษายน 2553 กลุ่มคนเสื้อแดงรวมตัวชุมนุมบริเวณสถานีรถไฟขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น เพื่อสกัดไม่ให้ขบวนรถไฟลำเลียงทหาร อาวุธและยานพาหนะออกจากสถานี กรณีนี้จึงถูกยึดถือเป็นขอนแก่นโมเดล ทำให้การปฏิบัติการดังกล่าวขยายไปในหลายพื้นที่ ใน

ขณะเดียวกันกลุ่ม นปช. และพรรคเพื่อไทย ได้ใช้ยุทธศาสตร์และยุทธวิธีโลกล้อมประเทศด้วยการเรียกร้องต่อสหประชาชาติและประชาคมโลกให้เข้ามายุติความรุนแรง หรือแม้กระทั่งการส่งกองกำลังรักษาสันติภาพเข้ามา แต่องค์การสหประชาชาติแถลงเพียงการเรียกร้องให้ทุกฝ่ายในประเทศไทย หลีกเลี่ยงไม่ให้เกิดความรุนแรงทางการเมืองไปมากกว่านี้ ให้หันหน้ามาเจรจากัน

การชุมนุมหรือการรวมตัวกันของกลุ่มต่อต้าน นปช. ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความตรงข้ามและการแบ่งฝ่าย ตามลำดับขั้นของความรุนแรงในลำดับที่ 2 และ 3 มีปรากฏให้เห็นอย่างต่อเนื่อง กลุ่มที่ต่อต้านการชุมนุมของกลุ่ม นปช. อย่างชัดเจนก็คือกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย กลุ่มคนเสื้อสีชมพู กลุ่มคนเสื้อหลากสี เครือข่ายประชาคมชาวสีลมและพนักงานบริษัทย่านสีลม เกิดการปะทะกันระหว่างกลุ่มเสื้อหลากสีและกลุ่มสนับสนุน นปช. บ่อยครั้งกลุ่มต่อต้านการชุมนุมของ นปช. ถูกทำร้ายรุนแรงหนักขึ้นเมื่อคืนวันที่ 22 เมษายน 2553 เกิดเหตุระเบิด 5 ครั้งบริเวณถนนสีลม ส่งผลให้ผู้บาดเจ็บทั้งหมด 80 ราย เสียชีวิต 1 ราย

การชุมนุมที่มีกองกำลังติดอาวุธแฝงตัวอยู่ ได้สร้างความยากลำบากแก่เจ้าหน้าที่รัฐในการเข้าควบคุมหรือสลายการชุมนุม ซึ่งในที่สุดนำไปสู่การเสียชีวิตและบาดเจ็บของประชาชน และเจ้าหน้าที่รัฐเป็นจำนวนมาก กองกำลังติดอาวุธเปิดเผยตัวขึ้นชัดเจนในเหตุการณ์วันที่ 10 เมษายน 2553 เมื่อรัฐบาลได้นำกำลังทหารเข้าสลายการชุมนุมของประชาชนบริเวณสะพานผ่านฟ้าลีลาศ ทำให้มีผู้ได้รับบาดเจ็บ 863 ราย เสียชีวิต 26 ราย (เป็นทหาร 5 นาย) และในห้วงวันที่ 13-19 พฤษภาคม 2553 เมื่อ สอจ. ได้เริ่มการปิดล้อมการชุมนุม ทำให้เกิดการปะทะระหว่างเจ้าหน้าที่กับกองกำลังติดอาวุธภายในที่ชุมนุมและกลุ่มคนเสื้อแดงทุกวัน ได้แก่ บริเวณสามเหลี่ยมดินแดง แยกศาลาแดง ย่านบ่อนไก่ แยกประตูน้ำ ถนนราชปรารภ ถนนพระราม 4 แยกศาลาแดง ถนนวิทยุและสวนลุมพินี จากการศึกษาพบว่ามียุทธวิธีปะทะกับทหารในหลายๆ พื้นที่ เช่น เมื่อ 14 พฤษภาคม 2553 ระหว่างทหารนำกำลังบุกยึดแยกหลังสวน มีกองกำลังไม่ทราบฝ่ายปืนรัวเข้าไปในสวนลุมพินี แล้วยิงตอบโต้กับทหาร และต่อมาพบชายสวมเสื้อคลุมสีดำ กางเกงลายพราง ถูกยิงนอนตะแคงเสียชีวิตอยู่ภายในสวนลุมพินี เมื่อ 16 พฤษภาคม เวลาประมาณ 23.00 น. เกิดเหตุระเบิดหลายครั้งหน้าโรงแรมดุสิตธานี เจ้าหน้าที่ของโรงแรมสังเกตเห็นชายชุดดำหลายคนบริเวณสวนลุมพินี ออกมายิงปะทะกับทหาร และเมื่อ 19 พฤษภาคม เวลา 12.30 น. หน่วยสไนเปอร์ชุดดำจากอาคารลุมพินีทาวเวอร์ ยิงทหารหน่วยสไนเปอร์บนอาคารโซว์รูมวอลโว่ลุมพินี จนทหารได้รับบาดเจ็บ และที่แยกสารสิน ชายชุดดำซุ่มยิงใส่ทหารจากตึกสูงบริเวณใกล้เคียง รวมถึงมีการยิงเอ็ม 79 ใส่ทหาร 6 ครั้ง ทำให้ทหารบาดเจ็บจำนวนหนึ่ง การปะทะระหว่างเจ้าหน้าที่และกองกำลังชุดดำนี้ แม้ว่าอยู่ในความขัดแย้งระดับรุนแรง แต่ยังไม่ถึงขั้นสงครามกลางเมือง เนื่องจากกองกำลังดังกล่าวมีจำนวนไม่มากนักและการปะทะไม่ได้ขยายออกไปนอกบริเวณที่ชุมนุม

หลังจากประกาศยุติการชุมนุม มวลชนที่เหลืออยู่แสดงความไม่พอใจ ผู้ชุมนุมบางส่วนที่โกรธแค้น เปิดฉากทุบทำลายกระจกศูนย์การค้า จุดไฟเผา นำถังแก๊สโยนใส่ ส่งผลให้เกิดไฟไหม้ขึ้นหลายจุด เช่น สยามพารากอน โรงภาพยนตร์สยาม การไฟฟ้านครหลวงสาขาลองเตย ธนาคารกสิกรไทยสาขาลองเตย ตลาดหลักทรัพย์ ธนาคารกรุงเทพหลายสาขาตามถนนพระราม 4 สถานีโทรทัศน์ช่อง 3 ดิจิตอลซ์เลย์ ห้างเซ็นเตอร์วัน เป็นต้น ส่วนบริเวณหน้าวัดปทุมวนาราม มีเสียงปืนดังอย่างต่อเนื่อง มีคนเสียชีวิต 6 คน ภายในวัด ในต่างจังหวัดก็ได้เกิดเหตุความรุนแรงเช่นกัน เช่น การปิดถนนสายเอเชียที่ชัยนาท การเผาธนาคารกรุงเทพสาขาลอนสายลวดที่สมุทรปราการ การปิดทางเข้าออกโรงกลั่นน้ำมันไทยออยล์ที่ชลบุรี มีการเผาสถานที่ราชการหลายแห่ง เช่น ศาลากลางจังหวัดและสำนักงานเทศบาลอุดรธานี ศาลากลางจังหวัดและสถานีโทรทัศน์เอ็นบีทีขอนแก่น ศาลากลางจังหวัดอุบลราชธานีและมุกดาหาร และการเผาขบวนที่หน้าจวนผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงใหม่ ทั้งนี้ในคืนวันที่ 19 พฤษภาคม โฆษกกรุงเทพมหานครแถลงว่ามีเหตุวางเพลิง 29 จุดทั่วกรุงเทพฯ สรุปปฏิบัติการในห้วง 13-19 พฤษภาคม มีผู้เสียชีวิต 58 คน บาดเจ็บราว 800 คน

จากเหตุจลาจลครั้งนี้ สรุปยอดความสูญเสียได้คือ มีผู้เสียชีวิต 88 ราย บาดเจ็บประมาณ 1,885 ราย เกิดเหตุเพลิงไหม้ทั่วกรุงทำให้อาคาร 36 แห่ง ได้รับความเสียหาย มีการทุบทำลายสาธารณสมบัติกว่า 300 จุด มูลค่าความเสียหายจากเหตุจลาจลในกรุงเทพฯ เดือนพฤษภาคม 2553 คาดว่าอยู่ที่ 1-1.5 แสนล้านบาท

สำหรับการดำเนินการของรัฐบาลนั้น รัฐบาลได้มีการเตรียมการรองรับการชุมนุมของกลุ่ม นปช. ไว้เป็นอย่างดี มีการประกาศพื้นที่ที่เป็นภัยต่อความมั่นคง ตาม พ.ร.บ. การรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร พ.ศ. 2551 เป็นครั้งแรก เมื่อเหตุการณ์รุนแรงมากขึ้นจึงยกระดับเป็นการใช้ พ.ร.ก.การบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน การปฏิบัติการควบคุมการชุมนุมถูกมองว่ากำลังตำรวจไม่ได้ตอบสนองการปฏิบัติงานของรัฐบาลอย่างเต็มที่นัก ในขณะที่กำลังทหารถูกใช้กำลังสำคัญในการควบคุมการชุมนุม เหตุการณ์ความรุนแรงใน 10 เมษายน 2553 ซึ่งก่อให้เกิดความสูญเสียต่อชีวิตทั้งของประชาชนและเจ้าหน้าที่เป็นจำนวนมาก ทำให้รัฐบาลปรับการปฏิบัติตามขั้นตอนการสลายการชุมนุม เป็นการรักษาระยะห่างระหว่างผู้ชุมนุมและเจ้าหน้าที่ และกำหนดแนวทางในการใช้อาวุธปืนแบบต่างๆ ในการควบคุมการชุมนุมที่ชัดเจน

เหตุการณ์รุนแรงในวันที่ 10 เมษายน 2553 นั้น ฝ่ายรัฐบาลได้ยืนยันว่าการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่เป็นไปตามหลักสากล คือ เป็นไปเพื่อป้องกันตนเองและใช้อาวุธปืนยิงขึ้นฟ้าเท่านั้น และว่าในการขอคืนพื้นที่ มีกลุ่มผู้ก่อการร้ายแฝงตัวอยู่ในกลุ่มผู้ชุมนุม และมีการใช้อาวุธสงครามทำร้ายเจ้าหน้าที่รัฐ ส่วนสถานีโทรทัศน์ต่างประเทศ เช่น สถานีโทรทัศน์อัลจาซีรา ได้เผยแพร่ภาพ

ชายลึกลับสวมหมวกไหมพรมปิดบังใบหน้าพร้อมปืนอาคาและเอ็ม 16 แฝงตัวอยู่ในกลุ่มคนเสื้อแดงและยิงต่อสู้กับทหาร

รัฐบาลได้พยายามแก้ปัญหาโดยการเปิดโต๊ะเจรจาระหว่างผู้ชุมนุมกับฝ่ายรัฐบาล โดยในวันที่ 28 มีนาคม 2553 รัฐบาลโดยนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ นายกอบศักดิ์ สภาวสุ และนาย ชานี ศักดิเศรษฐ กับแกนนำกลุ่มเสื้อแดงได้แก่ นายวีระ มุสิกพงศ์ นายจุฑา พรหมพันธุ์ และ นพ. เหวง โตจิราการ ได้เปิดโต๊ะการเจรจาเพื่อหาทางออกให้ประเทศ ที่สถาบันพระปกเกล้า และมีการถ่ายทอดสดการเจรจาไปทั่วประเทศ ผลการเจรจา ไม่สามารถหาข้อยุติร่วมกันได้ หลังจากนั้นนาย อภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ นายกรัฐมนตรี ได้เสนอแนวทางแก้ไขปัญหา ในวันที่ 3 พฤษภาคม 2553 โดยจะ จัดให้มีการเลือกตั้งใน 14 พฤศจิกายน 2553 แต่กลับเกิดเหตุการณ์รุนแรงมากขึ้นในห้วง 7-12 พฤษภาคม นั้น แสดงให้เห็นว่ากลุ่มผู้ก่อเหตุไม่ต้องการให้เกิดกระบวนการปรองดอง นายวีระ มุสิกพงศ์ และนายก่อแก้ว พิกุลทอง ต้องการให้ยุติการชุมนุม แต่มีบางกลุ่มไม่ต้องการยุติ ในที่สุด ใน 12 พฤษภาคม นายอภิสิทธิ์ฯ จึงยกเลิกการปรองดอง แสดงให้เห็นว่ารัฐบาลมีความผิดพลาดที่ เปิดการเจรจาสายเกินไป และไม่จัดการเจรจาให้ได้ตามมาตรฐานสากล การเจรจาจึงไม่ประสบผลสำเร็จ

5. แนวโน้มความขัดแย้ง

กลุ่ม นปช. จะดำเนินกิจกรรมของตนเองต่อไป โดยจัดให้มีการเลือกตั้งกรรมการ ตั้งแต่ระดับตำบล อำเภอและจังหวัด มีเป้าหมายคือ การแก้ไขรัฐธรรมนูญและการต่อต้านการรัฐประหาร โดยใช้โรงเรียน นปช. เป็นที่ปลูกฝังแนวความคิดของกลุ่มให้แก่ผู้เข้ารับการอบรม รวมถึงการสอนยุทธวิธีในการต่อต้านเจ้าหน้าที่ในระหว่างการชุมนุม และการจัดตั้งหมู่บ้านเสื้อแดง ซึ่งจนถึงปัจจุบันมีการเปิดหมู่บ้านเสื้อแดงไปแล้ว 12,850 หมู่บ้านทั่วประเทศ (ข้อมูลเมื่อ 29 มีนาคม 2555) ทั้งนี้การจัดตั้งหมู่บ้านเสื้อแดงนั้นถือเป็นการประสานประโยชน์กันระหว่าง 3 กลุ่ม คือ กลุ่มมวลชนที่ชื่นชอบนโยบายพรรคเพื่อไทยและ พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร กลุ่มแกนนำในท้องถิ่นที่มีความต้องการปกป้องหรือแสวงผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของตนเองรวมถึงการเป็นหัวคะแนนให้กับพรรคการเมือง และกลุ่มส่วนนำระดับประเทศ คือพรรคเพื่อไทย และ นปช. โดยมีเป้าหมายในการจัดตั้งเพื่อการเข้าถึงโครงการและงบประมาณของรัฐ การกระชับความสัมพันธ์ระหว่างแกนนำท้องถิ่นกับแกนนำระดับประเทศ และเพื่อเป็นฐานในการเคลื่อนไหวทางการเมืองของพรรคเพื่อไทย และ นปช. ทั้งนี้เป้าหมายเฉพาะหน้าของกลุ่ม นปช. ในปัจจุบันนี้คือการปกป้องรัฐบาล น.ส.ยิ่งลักษณ์ฯ อย่างไรก็ตามการจัดตั้งโรงเรียน นปช. และหมู่บ้านเสื้อแดง ถือเป็นการสร้างความแตกต่างให้กับประชาชนที่มีความเหมือนกันมาก่อน จะส่งผลให้เกิดการแบ่งฝ่าย และเป็นพื้นฐานที่จะพัฒนาระดับความขัดแย้งไปสู่ขั้นสงครามกลางเมืองได้

กลุ่มพันธมิตรฯ เห็นว่าระบอบเผด็จการรัฐสภาโดยทุนสามานย์กำลังเกิดขึ้นในปัจจุบัน ทำให้มีความจำเป็นที่จะต้องปฏิรูปประเทศไทยครั้งใหญ่ โดยกลุ่มฯ จะดำเนินการรณรงค์ให้เกิดการปฏิรูปประเทศไทย ส่วนการชุมนุมใหญ่ นั้น จะออกมาชุมนุมเมื่อมีการแก้ไขรัฐธรรมนูญ หรือออกกฎหมาย ที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างสถาบันพระมหากษัตริย์หรือลดพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ หรือการนิรโทษกรรมให้กับ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร หรือเมื่อเหตุการณ์บ้านเมืองเข้าสู่สถานการณ์ความเหมาะสมที่ประชาชนต้องการการเปลี่ยนแปลงประเทศไทยครั้งใหญ่ ดังเช่นการออกมาชุมนุมเคลื่อนไหวดำเนิน พ.ร.บ.นิรโทษกรรมฯ ในห้วงวันที่ 30, 31 พฤษภาคม และ 1 มิถุนายน 2555 ซึ่งส่งผลทำให้ไม่สามารถเปิดการประชุมสภาผู้แทนราษฎรเพื่อพิจารณากฎหมายนี้ได้ โดยวาระการพิจารณาร่าง พ.ร.บ. ว่าด้วยการปรองดอง นี้ ยังคงค้างอยู่ในสภาต่อไป

การแก้ไขรัฐธรรมนูญมาตรา 291 อาจเป็นเหตุให้เกิดความขัดแย้งขึ้นในขั้นตอนที่ดำเนินการโดยสภาร่างรัฐธรรมนูญ (ส.ส.ร.) โดยเฉพาะเมื่อมีการระบุเนื้อหาของรัฐธรรมนูญฉบับใหม่แล้วมีความชัดเจนว่าจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างสถาบันพระมหากษัตริย์หรือลดพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ หรือการนิรโทษกรรมให้กับ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร และพวก

สำหรับการสร้างความปรองดองนั้น กระบวนการยุติธรรมของไทยที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีที่มีสาเหตุมาจากการชุมนุมทางการเมืองยังไม่คืบหน้ามากนัก ทำให้กระบวนการค้นหาความจริง และการนำคนที่ทำผิดมารับการลงโทษ ไม่สามารถดำเนินการได้ ความปรองดองจึงไม่น่าจะเกิดขึ้นได้ในระยะเวลาอันสั้น การออกกฎหมายนิรโทษกรรมจะถือเป็นการบ่อนทำลายความยุติธรรมต่อผู้ที่เสียชีวิตและได้รับบาดเจ็บจากการชุมนุม ความปรองดองจะเกิดขึ้นได้ต้องมีการเปิดพื้นที่ให้กับทุกฝ่าย ทั้งกลุ่ม บุคคล องค์กร เครือข่ายบุคคลต่างๆ และโดยเฉพาะคู่ขัดแย้งหรือผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการสร้างความปรองดองในชาติให้สามารถเจรจาหรือพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันได้โดยสันติวิธี ผ่านการพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการ และผ่านการจัดงานประชุมเสวนา

6. สรุปสาเหตุและปัจจัยที่ทำให้เกิดความขัดแย้ง

จากการศึกษาจึงสรุปได้ว่า ปัจจัยที่ทำให้เกิดความขัดแย้งในประเทศในห้วง พ.ศ. 2544 ถึงปัจจุบันก็คือ ความแตกต่าง ที่เกิดมาจากปัจจัยความยากจนและปัจจัยด้านการศึกษา รวมทั้งการกีดกันทางสังคม กลุ่มที่มีการศึกษาและฐานะดีได้แก่ ประชาชนในกรุงเทพมหานคร ภาคกลาง และภาคใต้ กับกลุ่มที่มีการศึกษาและฐานะต่ำกว่าได้แก่ประชาชนในภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ส่วนสาเหตุแห่งความขัดแย้งนั้นมาจากการที่กลุ่มทุนขุนนางหรือกลุ่มทุนเก่ามีความขัดแย้งกับกลุ่มทุนผูกขาดหรือกลุ่มทุนใหม่ ทั้งในเรื่องผลประโยชน์ของกลุ่ม และแนวทางในการบริหารประเทศ แต่ละกลุ่มซึ่งถือเป็นชนชั้นนำ จึงได้ปลุกระดมมวลชนเข้าเป็นพวก โดยกลุ่ม

พันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยซึ่งเป็นตัวแทนของกลุ่มทุนขุนนางหรือกลุ่มทุนเก่า มีแนวความคิดอนุรักษนิยม ยึดติดกับจารีตประเพณีที่มีมาแต่ดั้งเดิม ได้ออกมาปลุกระดมกลุ่มชนชั้นกลางในภาคพาณิชย์กรรมและอุตสาหกรรม โดยใช้ประเด็นเช่น การทุจริตเชิงนโยบาย ผลประโยชน์ทับซ้อน การไม่ปฏิบัติตามจารีตประเพณี การหมิ่นสถาบัน เป็นต้น ซึ่งกลุ่มคนชั้นกลางดังกล่าวสามารถทำความเข้าใจได้ไม่ยากนัก และมองผลประโยชน์ในระยะไกล ในขณะที่กลุ่มแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ ซึ่งเป็นตัวแทนของกลุ่มทุนผูกขาดหรือกลุ่มทุนใหม่ ออกมาปลุกระดม กลุ่มรากหญ้าและชนชั้นกลางในภาคเกษตรกรรมที่ได้รับประโยชน์จากโครงการหรือนโยบายของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีแนวความคิดก้าวหน้า ต้องการเปลี่ยนแปลงจากที่เป็นอยู่ โดยใช้ประเด็น 2 มาตรฐาน และวาทกรรม “อำมาตย์ – โพร” ซึ่งสอดคล้องกับการที่กลุ่มรากหญ้าและชนชั้นกลางในภาคเกษตรกรรมถูกกีดกันจากสังคม และจากความรู้สึกนิยมชมชอบนโยบายประชานิยมสมัยรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณฯ ที่ทำให้กลุ่มรากหญ้าและชนชั้นกลางในภาคเกษตรกรรมสามารถได้รับการตอบสนองความต้องการตามลำดับขั้นความต้องการของมนุษย์ที่สูงขึ้นในขั้นที่ 1 และ 2 การปลุกระดมเหล่านี้ทำให้เกิดความเห็นตรงข้าม ตามลำดับขั้นความขัดแย้งในขั้นที่ 2 และการแบ่งฝ่าย ตามลำดับขั้นความขัดแย้งในขั้นที่ 3 การที่เจ้าหน้าที่รัฐไม่บังคับใช้กฎหมาย หรือมีความอ่อนแอหรือใช้มาตรการแก้ไขปัญหาก็ไม่ถูกต้อง จึงทำให้มีการพัฒนาความขัดแย้งจนถึงระดับความรุนแรง ทำให้มีผู้เสียชีวิตเป็นจำนวนมากระหว่างปี พ.ศ.2551-2553

ทั้งนี้ นักวิชาการและผู้ทรงคุณวุฒิหลายๆ ท่าน ได้สรุปปัญหาสำคัญของประเทศ ที่ก่อให้เกิดความขัดแย้ง ได้แก่ ความเหลื่อมล้ำทางด้านรายได้ ประชาชนมีระดับการศึกษาต่ำ ปัญหาวงจรรูปาภของประชาธิปไตยไทยคือ การยุบสภา เลือกตั้ง ชื้อเสียง ตั้งรัฐบาล คอร์รัปชั่นแล้วยุบสภา ความแตกแยกแบ่งฝ่ายในสังคมที่มีรากฐานบางส่วนมาจาก พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร การบังคับใช้กฎหมายที่มีการเลือกปฏิบัติ ระบบอุปถัมภ์ และปัญหาการหมิ่นสถาบัน โดยประเทศไทยมีพัฒนาการในสิ่งที่ดีในห้วงที่ผ่านมา ได้แก่ ประชาชนมีความตื่นตัวทางการเมือง มีสิทธิเสรีภาพมากขึ้น สื่อมวลชนมีความเข้มแข็ง พรรคการเมืองเริ่มเสนอนโยบายที่เป็นรูปธรรม และเศรษฐกิจของประเทศขยายตัวอย่างต่อเนื่องและมีเสถียรภาพ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

จากการศึกษาพบว่า การแก้ไขปัญหาความขัดแย้งของสังคมไทยมีแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังนี้

1.1 ทุกภาคส่วนควรเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการปรองดองอย่างจริงจัง และกระบวนการปรองดองนี้จะต้องเป็นไปตามขั้นตอน ตามหลักสากล ได้แก่ การค้นหาความจริง การดำเนินคดีตามกระบวนการยุติธรรม การนิรโทษกรรม และการเยียวยา ทั้งนี้สิ่งที่รัฐบาลควรกระทำอย่างยิ่ง คือ การค้นหาข้อเท็จจริงของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น การเร่งรัดการดำเนินคดีความที่เกิดจากเหตุการณ์การชุมนุมทางการเมือง โดยเฉพาะทั้ง 2 ประการนี้ควรดำเนินการก่อนที่จะมีการนิรโทษกรรมและการเยียวยา ส่วนกรณีการเคลื่อนไหวของรัฐสภาเพื่อการแก้ไขรัฐธรรมนูญและการออกกฎหมายนิรโทษกรรม นั้น ควรที่จะมีการเสวนาหรือทำประชาพิจารณ์หรือให้ประชาชนทุกภาคส่วนได้มีส่วนร่วมในการดำเนินการ ให้เกิดความเห็นพ้องต้องกันของทุกฝ่าย การแก้ไขรัฐธรรมนูญและการนิรโทษกรรม ที่มี พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เป็นผู้ได้รับประโยชน์ร่วมอยู่ด้วยจะมีความเสี่ยงอย่างมากที่จะเกิดการชุมนุมเผชิญหน้า และเกิดความวุ่นวายในบ้านเมืองเช่นที่ผ่านมา นอกจากนี้ประเด็นการขยายการเปิดโรงเรียน นปช. และหมู่บ้านเสื้อแดง ควรที่จะต้องยุติการดำเนินการ เพราะถือเป็นการสร้างความแตกแยก แบ่งฝ่ายในหมู่ประชาชน อีกทั้งล่อแหลมต่อการพัฒนาระดับความขัดแย้งให้สูงขึ้นไปสู่ขั้นความรุนแรงและสงครามกลางเมืองได้ในที่สุด นอกจากนี้ รัฐบาลควรที่จะได้ศึกษาและจัดตั้งองค์กรหรือกลไกในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่มีระเบียบหรือแนวทางในการแก้ไขปัญหาตามหลักสากล เพื่อรองรับกับความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นอีก

1.2 ควรเร่งรัดการกระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่น ลดอำนาจที่ศูนย์กลางของกรมต่างๆ ลง โดยกระจายอำนาจทั้งในเรื่องการปกครอง การศึกษา วัฒนธรรมชุมชนงบประมาณ ด้านสวัสดิการและอื่นๆ เพื่อให้ชุมชนท้องถิ่นมีความเข้มแข็ง สามารถบริหารจัดการภายในท้องถิ่นของตนเองได้ ลดปัญหาการคอร์รัปชันจากส่วนกลาง ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งของวงจรอุบาทว์ทางการเมือง

1.3 การพัฒนาคนให้มีคุณภาพ ปลุกฝังในเรื่องคุณธรรม จริยธรรม และการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ยอมรับความแตกต่างทางความคิดและความเชื่อของกันและกัน ไม่ใช้ความรุนแรงในการแก้ไขปัญหา โดยเฉพาะการฝึกอบรมเด็กตั้งแต่ชั้นอนุบาล การดำเนินการดังกล่าวจะช่วยในการแก้ไขปัญหาของชาติได้ ทั้งในเรื่องการปลูกปณิธานของกลุ่มบุคคลบางกลุ่ม การหมั่นสถาบัน คุณภาพการศึกษา และปัญหาอาชญากรรม เป็นต้น

1.4 การลดความเหลื่อมล้ำทางรายได้ของประชาชน โดยการปฏิรูประบบการจัดเก็บภาษี เก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง เพื่อให้มีการกระจายการถือครองที่ดินอย่างเป็นธรรม และใช้ประโยชน์จากที่ดินได้อย่างคุ้มค่า

1.5 ปรับปรุงกระบวนการยุติธรรมและสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ให้สามารถบังคับใช้กฎหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ เสมอภาค และยุติธรรม

1.6 ปรับปรุงระบบการเลือกตั้งให้มีประสิทธิภาพ โปร่งใส เป็นธรรม และตรวจสอบได้ โดยเฉพาะการแก้ไขปัญหาการซื้อสิทธิ์ขายเสียง

1.7 รมว.คลังส่งเสริมสนับสนุนการเผยแพร่และสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ และพระบรมวงศานุวงศ์ ส่งเสริม สนับสนุนให้ประชาชนชาวไทยเกิดทุนและปกป้องสถาบันในทุกโอกาส ตลอดจนสืบสวนสอบสวน และดำเนินคดีต่อบุคคล กลุ่มบุคคล และสื่อที่มีพฤติกรรมหมิ่นสถาบัน อย่างเด็ดขาด

2. ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

2.1 การศึกษานี้เป็นการศึกษาในภาพกว้าง ครอบคลุมระยะเวลาดังแต่ปี พ.ศ. 2544 จนถึงปัจจุบัน จึงทำให้ขาดการศึกษาอย่างลึกซึ้ง หรือลงรายละเอียดในเหตุการณ์สำคัญต่าง ๆ เป็นการเฉพาะ การศึกษาในครั้งต่อไป จึงควรที่จะเลือกเหตุการณ์เฉพาะที่สำคัญบางเหตุการณ์ แล้วนำมาศึกษาวิเคราะห์อย่างละเอียดถึงบทบาทของกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และปัจจัยที่ทำให้สถานการณ์พัฒนาไปสู่ความรุนแรง ทั้งนี้เพื่อกำหนดแนวทางในการแก้ไขปัญหาในแต่ละกรณี

2.2 ควรมีการศึกษาถึงบุคคลหรือกลุ่มบุคคลต่างๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับความขัดแย้งในห้วงที่ทำการศึกษาในรายละเอียด เพื่อให้ทราบถึงวัตถุประสงค์ คุณลักษณะ ความต้องการ และวิธีการในการเคลื่อนไหวของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลดังกล่าว เพื่อให้สามารถคาดการณ์ถึงแนวโน้มของสถานการณ์ทางการเมืองและกำหนดแนวทางในการป้องกันการความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้น จากการกระทำของบุคคลและกลุ่มบุคคลต่าง ๆ

2.3 ควรมีการศึกษาถึงลักษณะ กระบวนการและแนวทางในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองและการชุมนุมทางการเมืองในรายละเอียด เพื่อให้สามารถแก้ไขปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองและการชุมนุมทางการเมืองได้อย่างถูกต้องเหมาะสมก่อนที่จะขยายลุกลามเป็นความรุนแรง